

آیین دسترس به اسناد
در نظام دادرسی مدنی فرانسه و آمریکا

تالیف :

دکتر آویشا اشرف الکتابی

عضو هیئت علمی و استادیار دانشکده حقوق دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران مرکزی

www.andisheasr.com

نام کتاب: آیین دسترسی به اسناد در نظام دادرسی مدنی فرانسه و آمریکا

**Comparative study of French and American Law
regarding Access to proofs "in civil procedure**

مؤلف: دکتر آویشا اشرف الکتابی

کتاب آرای: اکرم بهلوان

ناشر: اندیشه عصر، ۶۶۹۱۴۳۰۱-۶۶۴۲۴۶۱۷

ناظر چاپ: محمد اسماعیل پور اسماعیلی

شمارگان: ۲۰۰

نوبت چاپ: اول-۱۳۹۴

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۲۱-۰۵۶-۰

قیمت: ۱۹۰۰ تومان

عنوان و پدید آورنده: آیین دسترسی به اسناد در نظام دادرسی مدنی فرانسه و آمریکا / دکتر آویشا اشرف الکتابی

مشخصات نشر: تهران: اندیشه عصر، ۱۳۹۳

مشخصات ظاهری: وزیری

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: آیین دادرسی مدنی -- فرانسه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۲۱-۰۵۶-۰

رده بندی کنگره: ۵۱۳۹۵ آلف ۸/۱۳۹۳۹۳۵ KJ

رده بندی دیویی: ۳۴۷/۴۴۰۵

شماره کتابشناسی ملی: ۴۳۲۴۳۲۰

مركز پخش: تهران- میدان انقلاب- ابتدای خیابان آزادی- روبروی سینما مرکزی

بازار بزرگ انقلاب- طبقه زیر همکف- پلاک ۹ تلفن ۶۶۹۱۴۳۰۱-۶۶۴۲۴۶۱۷

۱۱.....	چکیده.....
۱۲.....	دیباچه.....
۲۳.....	بخش نخست ویژگی‌های سند مکتوم و رویکرد نظام‌های حقوقی نسبت به دسترسی به آن.....
۲۵.....	در تعامل موانع و مباد.....
۲۵.....	فصل نخست. معرفی مبانی.....
۲۵.....	مبحث نخست. سند مکتوم و برداش متصرف آن از حیث شخص ثالث یا طرف دعوا.....
۲۶.....	الف. سند در دسترسی به اسناد مکتوم.....
۲۶.....	۱. انواع سند به لحاظ قالب.....
۲۶.....	۱.۱. سند مکتوب.....
۲۷.....	۱.۲. نوشته الکترونیکی.....
۳۰.....	۱.۳. دورنویس.....
۳۱.....	۲. انواع سند از نظر اعتبار قانونی.....
۳۱.....	۳. انواع سند از نظر درجه حساسیت.....
۳۲.....	۴. تمایز مفاهیم اسرار تجاری، حرفه‌ای، دولتی.....
۳۲.....	۴.۱. اسناد حاوی اسرار تجاری.....
۳۵.....	۴.۱.۱. معیارهای تعیین و تشخیص اسرار تجاری.....
۳۶.....	۴.۱.۲. قانون تجارت الکترونیک.....
۳۷.....	پ. سند مکتوم به لحاظ "تعمد در کتمان" و "متصرف آن".....
۳۸.....	ت. مفهوم کتمان.....
۳۸.....	۱. کتمان در متون قانونی.....
۳۹.....	۲. اعاده دادرسی و سند مکتوم.....

- ۴۱ ۳. مفهوم کتمان سند در رویه قضائی ایران ۴۱
- ۴۵ ث. قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات و ... ۴۵
- ۴۶ ج. دیسکاوری و دیسکلوزر ۴۶
- ۴۷ فصل دوم. پیشینه و بازنگری در نظام‌های حقوقی ۴۷
- ۴۷ مبحث نخست. پیشینه در نظام حقوقی فرانسه و بازنگری در موانع و مبانی ۴۷
- ۴۸ گفتار نخست. تاریخچه مقدماتی از کشف حقیقت ۴۸
- ۴۸ بند نخست. بررسی قرون شانزدهم و هفدهم میلادی ۴۸
- ۵۰ بند دوم. تعهدات افزایش یافته در خصوص فراهم‌آوری اطلاعات ... ۵۰
- ۵۱ سو. تغییر نقش‌ها در فرآیند کشف حقیقت ۵۱
- ۵۱ گفتار دوم. موانع در نظام حقوقی فرانسه: گذار از موانع به مبانی ۵۱
- ۵۱ بند نخست. کلیات ۵۱
- ۵۳ بند دوم. اصل کلیت، به حسن نیت در دادرسی مدنی ۵۳
- ۵۴ بند سوم. اصل تعاون اصحاب دعوا: مدنی بایکدیگر ... ۵۴
- ۵۷ بند چهارم. همکاری اصحاب دعوا در ارائه ادله ۵۷
- ۵۹ بند پنجم. آثار اصل تعاون اصحاب دعوا: دواي مدنی ۵۹
- ۶۱ مبحث دوم. پیشینه و بازنگری در نظام حقوقی آمریکا ۶۱
- ۶۱ گفتار نخست. ریشه‌های نظام حقوقی آمریکا در نظام قضائی انگلستان ۶۱
- ۶۲ بند نخست. بررسی عناصر اصلی دسترسی به اسناد مکوم ۶۲
- ۶۸ بند دوم. مبانی دسترسی در نظام حقوقی آمریکا ۶۸
- ۷۰ گفتار دوم. ادله اثبات دعوا در پایان قرن ۱۸ و آغاز قرن ۱۹ ۷۰
- ۷۰ بند نخست. تدوین قانون دادرسی مدنی در قرن ۱۹ در آمریکا ۷۰
- ۷۰ بند دوم. قانون‌گذاری‌های نخستین: قانون ۱۸۰۵ لوئیزیانا ۷۰
- ۷۱ بند سوم. قانون‌گذاری ایالت نیویورک ۷۱
- ۷۱ بند چهارم. اهمیت قانون فیلد نیویورک ۷۱
- ۷۲ گفتار سوم. تدوین قانون فدرال ایالات متحده آمریکا در باب آیین دادرسی مدنی ۷۲
- ۷۲ بند ۶۲، اختیارات دادرسی مدنی ۷۲

آیین دسترسی به اسناد در نظام دادرسی مدنی فرانسه و آمریکا

- بند دوم. قانون فدرال ۱۹۳۸ کشف حقیقت در قانون ایالات متحده..... ۷۳
- بند سوم. منطق موجود در مقررات دیسکاوری در قانون دادرسی فدرال ۱۹۳۸..... ۷۴
- گفتار چهارم. ظهور انقلاب در دیسکاوری در حقوق ایالات متحده آمریکا..... ۷۵
- بند نخست. زمینه‌های تقنینی..... ۷۵
- گفتار پنجم. مطالعه تطبیقی کشف حقیقت در پرونده مدنی در نظام حقوق آمریکا..... ۸۱
- بند نخست. بررسی تشابه و تفاوت رویکردهای امریکایی به مقوله دیسکاوری..... ۸۱
- بند دوم. اصول راهبردی دادرسی مدنی..... ۸۳
- گفتار ششم. گذار از موانع به مبانی در نظام حقوقی آمریکا..... ۸۸
- بند نخست. رویکردی مجدد اصل حاکمیت اصحاب دعوی مدنی..... ۸۸
- بند دوم. پیشینه پرس و جوهای قضایی، مخالف اصل..... ۸۹
- بند سوم. مداخله‌ای بر ظاهر دادرسی مدنی با نقش مدیریتی نوین آن..... ۹۰
- بخش دوم. آیین دسترسی به اسناد مکتوم. بخش‌های تضمین آن..... ۱۰۳**
- فصل نخست. آیین دادرسی در نظام حقوق فرانسه..... ۱۰۵**
- مبحث نخست. مباحث مقدماتی در خصوص پذیرش..... ۱۰۶
- گفتار نخست. دسترسی به اسناد مکتوم در نظام حقوقی فرانسه..... ۱۰۶
- بند نخست. متون قانونی دسترسی به اسناد مکتوم..... ۱۰۷
- بند دوم. رویکرد رویه قضائی..... ۱۱۱
- مبحث دوم. ابزارهای دسترسی به اسناد مکتوم پیشینی شده در قانون..... ۱۱۷
- گفتار نخست. دسترسی به اسناد مکتوم غیر تجاری..... ۱۱۷
- بند نخست. اسناد نزد مأموران دولتی و نهادهای عمومی..... ۱۱۷
- بند دوم. اسناد پرونده‌های کیفری..... ۱۱۸
- بند سوم. اسناد مکتوم از سوی نهادها..... ۱۱۹
- گفتار دوم. اسناد تجاری..... ۱۲۰
- مبحث سوم. ضمانت اجرا در نظام حقوقی فرانسه..... ۱۲۵
- گفتار نخست. فرض امتناع در برابر دستور..... ۱۲۵

- گفتار دوم. ضمانت اجرا..... ۱۲۶
- فصل دوم. نظام حقوقی آمریکا..... ۱۳۰
- مبحث نخست. کلیات..... ۱۳۱
- مبحث دوم. آیین دسترسی در این نظام حقوقی..... ۱۳۲
- گفتار نخست. مبانی نظری..... ۱۳۳
- بند نخست. دعوت اصحاب دعوا برای آغاز اقدامات دیسکآوری..... ۱۳۴
- بند دوم. افشای مقدماتی اطلاعات و حقایق پرونده در خصوص امور موضوعی..... ۱۳۵
- بند سوم. تعدیل تعهدات ناشی از افشای اطلاعات و حقایق پرونده ... ۱۳۶
- بند چهارم. شکل افشای اطلاعات و حقایق پرونده در خصوص امور موضوعی..... ۱۳۷
- بند پنجم. اسناد مؤلفه‌ها و بایسته‌های نظام افشای اطلاعات و ... ۱۳۷
- گفتار دوم. حوز و قلمرو دیسکآوری و جزئیات درخواست..... ۱۳۸
- بند نخست. اسامی امن و اثر آن..... ۱۳۸
- بند دوم. زمان درخواست دیسکآوری..... ۱۳۹
- بند سوم. زمان برای پاسخ به دیسکآوری..... ۱۴۰
- بند چهارم. تغییراتی در دوره زمانی (بازه زمانی) دیسکآوری،..... ۱۴۱
- بند پنجم. نیاز به شروع زودهنگام دیسکآوری..... ۱۴۳
- بند ششم. تسهیل معرفی اسنادی که باید ارائه گردند..... ۱۴۳
- بند هفتم. تقاضا برای ارائه اسناد و الکترونیک..... ۱۴۵
- بند هشتم. پاسخ به درخواست ارائه اسناد و ارائه مدارک..... ۱۴۶
- بند نهم. مکان و شکل ارائه اسناد و مدارک..... ۱۴۷
- بند دهم. اعتراض..... ۱۴۸
- گفتار سوم. قراردادهای حمایتی..... ۱۵۱
- بند نخست. اطلاعات فاقد حمایت..... ۱۵۲
- بند دوم. اطلاعات واجد حمایت..... ۱۵۲
- بند سوم. سایر ابعاد قراردادهای حمایتی در دیسکآوری..... ۱۵۲
- بند چهارم. پذیرش دلیل..... ۱۵۳

بند پنجم. اسناد مصون از ارائه	۱۵۴
گفتار چهارم چالش‌های عملی دیسکاوری	۱۵۴
بند نخست. ترجیح و کلا در استفاده از دیسکاوری	۱۵۴
بند دوم. هزینه‌های دیسکاوری	۱۵۵
بند سوم. مشکلات دیسکاوری	۱۵۵
بند چهارم. چه سهمی از هزینه‌های دیسکاوری	۱۵۵
بند پنجم. مسائل دیسکاوری و ماهیت پرونده	۱۵۶
بند ششم. علل عدم افشا در دیسکاوری	۱۵۷
بند هفتم. زمان انجام دیسکاوری در نظام حقوقی آمریکا	۱۵۹
بند هشتم. تکلیف پاسخ‌ها	۱۵۹
بند نهم. به نسبت آوردن اسناد از اشخاص ثالث در نظام حقوقی آمریکا	۱۶۱
مبحث سوم. اسرار تجاری در نظام حقوقی ایالات متحده آمریکا	۱۶۴
بند نخست. وضعیت اسرار تجاری در فرآیند دیسکاوری	۱۶۴
بند دوم. لزوم وجود اظهارات اسرار تجاری	۱۶۶
بند سوم. «نیاز» به کشف دلایل	۱۶۸
بند چهارم. ارتباط	۱۶۹
بند پنجم. «توانایی دفاع»	۱۶۹
مبحث چهارم. ضمانت اجرا در نظام حقوقی آمریکا	۱۷۰

نتیجه‌گیری از مباحث کتاب و پیشنهادت تحقیق

ABSTRACT

فهرست منابع

"دشوار ترین گامهای عدالت، سازگار کردن بی طرفی با پرهیز از بی تفاوتی و کاهلی در پشتیبانی از حق است"

دکتر ناصر کاتوزیان

چکیده

دسترسی به اسناد مکتوم در نظامهای حقوقی، مستلزم وجود مبانی محکمی برای عدول از قواعدی چون وجود بار اثبات بر عهده مدعی آن، انفعال دادرس مدنی و منع اجبار به ارائه دلیل به نفع طرف مقابل در دادرسی های مدنی است.

در نظام حقوقی فرانسه، با کارکرد موثر دادرس روبرو هستیم، در حالی که در حقوق کامن لا، این اصحاب دعوا هستند که با درخواست هایشان برای افشا و دسترسی، کارکرد قابل توجهی در معرفی و افشای اسناد دارند و عدم حقوقی آمریکا، به آنها اجازه داده است تا همواره درخواست هایی برای دسترسی به اسناد ثبت ادعای آنها و فاعیاتشان مطرح نمایند. **در نظام حقوقی کامن لا** دادرس مدنی از یک منظر منفعل است به این دلیل که اصحاب دعوا آنچنان حقوق قانونی تعریف شده در دسترسی به اسناد نزد اشخاص ثالث و طرف مقابل دارند که با پرمودن فرم های آماده و تحویل به دادگاه بدون نیاز به لزوم احراز امری از سوی دادرس، امکان دسترسی به اسناد مکتوم برای ایشان فراهم می گردد. از یک منظر، دادرس مدنی در نظام حقوقی کامن لا، بسیار فعال است؛ هر سندی را در کشف حقیقت امور موضوعی پرونده مدنی، از تشخیص دهد امکان صدور دستور بدون نیاز به درخواست قبلی اصحاب دعوا را دارد. **در نظام حقوقی فرانسه** از یکسو نقش دادرس مدنی بسیار فعال است و لازم است از وی درخواست شود تا پس از بررسی و احراز شرایط دادرس مدنی دستور به ارائه سندی را صادر نماید. از یکسو در نظام حقوق نوشته دادرس مدنی نقش منفعل دارد زیرا در نظام های حقوقی مثل فرانسه دادرس مدنی با اطلاع از وجود سند مرتبط به امور موضوعی پرونده باز هم می بایست منتظر درخواست و معرفی اصحاب دعوا باشد و نمی تواند حسب تشخیص خود دستور به ارائه سند مرتبط با امور موضوعی پرونده را

صادر نماید. در نظام حقوقی ایران برای دسترسی به اسناد مکتوم علاوه بر مقررات قانون دسترسی آزاد به اطلاعات مصوب ۱۳۸۸، راهکار هایی چون استرداد سند، تامین دلیل، و در نهایت اعاده دادرسی پس از وصول سند پیش بینی شده است.

کلید واژه‌ها: ادله اثبات دعوا، دیسکاوری، دسترسی به اسناد مکتوم نزد طرف دیگر دعوا یا اشخاص ثالث

www.ketab.ir

دیباجه

۱. معرفی موضوع

موضوع این کتاب، در باب دادرسی مدنی است. فرآیندی نزد دادگاه که به اختیار خواهان آغاز می‌گردد و در راستای اثبات ادعای خواهان یا دفاع خوانده، حقایق پرونده و امور موضوعی نقش تعیین‌کننده‌ای ایفا می‌نمایند. اثبات این ابعاد موضوعی و حقایق پرونده در دادرسی مدنی، قلب تپندهٔ امور حقوقی است. این کتاب، قواعد آئین دادرسی مدنی در خصوص کشف حقایق پرونده مدنی را به چالش می‌کشد. بررسی حقایق موضوعی پرونده در دادرسی مدنی، در نظام‌های حقوقی، در ۳ مرحله قابل تمکک است؛ که نخست، مرحله جمع‌آوری حقایق و امور موضوعی، دوم، طواری بررسی ادله و سوم، تصمیم‌گیری در خصوص امور موضوعی است و صدور رای.

با توجه به اهمیت "اسناد" به عنوان یکی از ادله موثر اثبات دعوا، در این کتاب، تنها نقش این اسناد در اثبات امور موضوعی و حقایق پرونده در فرضی که **مکتوم** هستند و به تشخیص دادرس یا به درخواست اصحاب دعوا دستور به ارائه آنها صادر می‌گردد، بررسی خواهد شد. در خلال مرحله نخست، تحقیق برای کشف اطلاعات "مرتبط" صورت می‌گیرد، بعلاوه اطلاعات مرتبط با امور موضوعی پرونده مدنی، "در اختیار" طرفین و دادرس مدنی قرار می‌گیرد. در این مرحله، طرفین، به صورت مکتوب یا در صورت جلسه، باید امور موضوعی را که به دعوای مربوطه، بیان دارند. اغلب نظام‌های حقوقی، قواعدی دارند که طرفین دعوای مدنی را ملزم می‌دارند، فراتر از منافع خود، اطلاعات و حقایق پرونده را افشا نمایند. در اینجا از واژه دیسکلوزر (تعهد به افشای اسناد و مدارک و اطلاعات مرتبط)^۱ برای ارجاع به مفهوم لاتین^۲ در خصوص "تبادل اطلاعات و

^۱ Disclosure^۲ sua sponte

حقایق^۳ استفاده می‌نماییم. بعلاوه در کشورهای اروپایی، حقایق مربوط به پرونده در استماع مقدماتی بحث می‌شوند.^۴ در این مرحله، دادرس مدنی، آزادانه، در خصوص امور موضوعی با طرفین و وکلای ایشان صحبت می‌نماید. این مکانیزم‌ها به "دیسکاوری" ختم می‌شوند. ابزارهای دیسکاوری که در آمریکا مطرحند، شامل کسب اطلاعات، شهادت و درخواست ارائه اسناد و مدارک می‌باشند.^۵ ابزار نخست از ابزارهای دیسکاوری، پرسش‌های کتبی دادرس مدنی است. طرفین با ای سوگند به آن پاسخ می‌دهند. دوم، آن است که از شاهد یا مطلع یا شخص ثالثی درخواست این اطلاعات می‌شود و سوم ارائه مدرک است که اصل یا رونوشت مدارکی را که طرف دیگر معرفی نموده است، به دادگاه ارائه می‌نمایند. پرونده وارد مرحله دوم خواهد شد: طواری مربوط به ادوات آنها و ارائه آنها که بین طرفین در خصوص امر موضوعی اختلاف نظر وجود دارد.^۵ در این مرحله طرفین فرصت ارائه ادله را دارند تا دادرس را متقاعد سازند که آنچه ادعا می‌کنند، حقیقت دارد.

در مرحله اتخاذ تصمیم و صدور رای، دادرس، با ارزیابی ادله، در خصوص امور موضوعی تصمیم می‌گیرد. نظام‌های دادرسی معیارهایی برای سنجش رای دارند که رای باید با گذر از این اصول صادر شود. این قواعد نشان می‌دهند یک دلیل نگره ارزیابی و ارزش گذاری می‌گردد. (طرح و بررسی بار اثبات ادعا)

سعی می‌شود ویژگی‌های متعدد و تفاوت‌های نظام‌های حقوقی نسبت به دسترسی به حقایق پرونده در خصوص اسناد مکثوم را ارائه و مقایسه‌ای بین نظام حقوقی آمریکا و فرانسه مطرح شود. نگاه تطبیقی یا رویکرد تطبیقی ما، به نتایجی منتهی خواهد شد و یک چنین رویکردی گاه به وحدت بین المللی در خصوص یک موضوع منتهی خواهد شد ولی پیش از آن به فهم بهتر از سایر

^۳ Preparatory Hearing

^۴ Request for production of documents

^۵ Question of fact

نظام‌های حقوقی منجر می‌گردد و با چنین رویکردی تمایزهای نظام‌های حقوقی از یکدیگر مشخص خواهد شد.

مطالعه تطبیقی، ابزاری برای دستیابی به "راه حل‌های مشترک" خواهد بود و اگر راهکار حقوقی یا ایده‌های حقوقی و قانونی در نقطه‌ای از جهان با رضایت توأم باشد، می‌تواند در محیط و فضای حقوقی دیگری نیز به کار گرفته شوند و طبیعی است چنین راهکاری در محیط و فضای حقوقی جدید، تأثیر متفاوتی به خود خواهد گرفت.

۲. پرسش‌های تحقیق و چهارچوب کلی آن

این کتاب، نگاهی بر اندام متمایز و برجسته نظام‌های حقوقی آمریکا، فرانسه دارد. با مروری بر روند تغییرات قانونی نظام‌های حقوقی در خصوص موضوع، توصیفی از توسعه این نظام‌های حقوقی در طول زمان در خصوص "دشمن‌تقایی پرونده" خواهیم داشت که تفاوت وضعیت کنونی و پیشینه این نظام‌های حقوقی ارائه خواهد شد و سنت‌های این نظام‌های حقوقی را بر ما آشکار خواهد ساخت. با توجه به آنچه گفته شد پرسش‌های اصلی این کتاب عبارتند از:

پرسش اصلی: رژیم حقوقی دسترسی به اسناد مکتوب در نظام حقوقی فرانسه و آمریکا چیست؟

پرسش‌های فرعی: چنانچه سند مثبت ادعا نزد طرف مقابل باشد چه امکانی برای دسترسی به

آن وجود خواهد داشت؟ چنانچه سند مثبت ادعا نزد شخص ثالث باشد، اعم از اشخاص

ثالث حقیقی یا حقوقی (حقوق عمومی و اشخاص ثالث حقوق خصوصی)، چه امکانی

برای دسترسی به آن اسناد وجود خواهد داشت؟ چنانچه سند مزبور نزد طرف مقابل باشد و

طرف مقابل، عامدا و عالما از ارائه آن امتناع نماید، چه امکانی برای دسترسی به آن

متصور خواهد بود؟ چنانچه سند مثبت حقایق ادعای یک طرف در اختیار وی نبوده و

هیچ اطلاعی از وجود چنین سند مثبتی نداشته باشد، نقش دادرس مدنی در استناد به چنین

سندی چه خواهد بود.

۳. اهمیت موضوع

زمانی که یکی از اصحاب دعوی برای اثبات ادعای خود نیاز به ارائه سندی دارد که طرف مقابل او نزد خود دارد و مثبت دعوی یا موثر در اثبات آن است، آیا می‌تواند با درخواست ارائه آن سند به وسیله طرف در دادگاه، ادعای خود را اثبات نماید؟ آیا دادرسی مدنی می‌تواند با احراز وجود سند نزد طرف مقابل دستور به ارائه آن سند را رأساً صادر نماید؟ از طرفی، طبق رویکرد سنتی، خواهان شخصاً مکلف به تقدیم سند است و طرف او هیچ گونه تکلیفی در این مورد ندارد و نباید در اثبات دعوی یاری دهد لذا در برخی موارد احراز حقیقت غیر ممکن خواهد شد. این امر، مبتنی است بر این اصل که سندهای حقوقی لاتین که بیان می‌دارد، هیچکدام از اصحاب دعوی نمی‌تواند اثبات ادعای خود را منوط به ارائه سندی نماید که نزد طرف دیگر باشد. اما امروز اگر ادعای شخصی، مبتنی بر سندی باشد که در اختیار طرف مقابل است، می‌تواند ارائه آن را **درخواست نماید**. در شرایطی که سندهای اثباتی مدعی اعم از خواهان یا خوانده دعوی مدنی نزد طرف دیگر است، آیا می‌توان از رویکرد سنتی پذیرفته شده، عدول نمود و برای قاعده بار اثبات استثنای مهمی پذیرفت؟ **اصل منع الزام شخص به تقدیم سند علیه خود** مورد تعدیل قرار گرفته است. همچنین **تعهد به بیان حقیقت و مفهوم تعاون** در فرآیند دادرسی، مفهوم نوینی است که بعنوان یک تکلیف، برای اصحاب دعوی مدنی پیش‌بینی شده است. همچنین به سیر **تکامل اصل تعاون** می‌پردازیم. این نظریه در سیر تکاملی خود با سه اصل مواجه بود، در نگاه سنتی، هیچ کس را نمی‌توان ملزم نمود علیه خود سند ارائه نماید. در نظریه میانه، **حسب درخواست یکی از طرفین**، طرف دیگر باید سند را ارائه نماید. در نظریه نوین اصل تعاون در دادرسی مدنی، ارائه سند از سوی قاضی، **بدون نیاز به درخواست یکی از طرفین دعوا**، برای کشف حقیقت و نیل به عدالت ضروری است.

مطالعه تطبیقی یکی از دشوارترین ابعاد مطالعه و نگارش در تمامی رشته‌ها از جمله حقوق است. در مطالعه تطبیقی فهم دو فرهنگ نیز در کنار فهم دو قانون، دو رویه قضایی، دو بستر متفاوت در قانونگذاری تا اجرا، ضروری است. لیکن اهدافی که محقق را به چنین کار دشواری سوق می‌دهند، متنوع و ارزشمندند: نخست: بهبود، ارتقا و تکمیل یک نظام حقوقی با بومی نمودن دستاوردهای نظامهای حقوقی دیگر دوم ایجاد هماهنگی بین نظامهای حقوقی که چه بسا از هدف نخست والاتر و ستودنی تر و دشوارتر باشد.

دسترسی به اسناد مکتوم در نظامهای حقوقی در بحث آئین دادرسی مدنی، موضوع بحث برانگیزی است. در نظام حقوقی ما با پرسشهای مبنائی مرتبط می‌گردد، بسیاری مفاهیم در هم آمیخته باید شفاف شوند تا این پرسش‌ها بازتعریف چنین مفاهیمی که ناشی از ترجمه‌ها و اقتباس‌های شتاب آلوده بودند، به موضوع اصلی این کتاب پرداخت. لیکن تفاوت مهمی بین نظام حقوقی فرانسه و آمریکا در زمینه دسترسی به اسناد مکتوم ملاحظه می‌گردد. ترسیم نظام حقوقی فرانسه و آمریکا، با جنبه‌های مثبت و منفی موضوع در این نظام‌ها، بخشی از رسالت این کتاب است.

هدف دوم، ایجاد وحدت و هماهنگی بین نظامهای حقوقی، در راستای ارتقاء نظامهای دادرسی مدنی واقعیت آن است که این امر دست نیافتنی تر از ایجاد و یکسان سازی سیستم‌های مثبت یک نظام حقوقی و ورود آن به نظام حقوقی مقصد کشورها بسیار به سنت‌های قضایی خود وابستگی دارند. مهمترین تلاش در راستای این هماهنگی و وحدت، پروژه‌ای^۶ در دادرسی فراملی است با هدف فراهم سازی مجموعه‌ای از قواعد دادرسی دادگاه‌ها که در حل اختلافاتی که جنبه فراملی دارند امکان برگزیدن و اعمال آن‌ها وجود دارد. سنت‌های حقوق نوشته و کامن لا، تشابهات زیاد با تفاوت‌های روش شناختی دارند، می‌توان بهترین‌های این روشها را مشخص نمود.

تلاش دیگری که در سطح اروپا صورت پذیرفت، آن بود که اتحادیه اروپا، در تدوین دادرسی مدنی فراملی هماهنگ در سطح اروپا، از ۱۲ حقوقدان در سالهای ۱۹۸۷ تا ۱۹۹۳ با هدف تدوین قانون اروپائی دادرسی مدنی درخواست همکاری شد لیکن نتیجه به جای تدوین چنین قانونی در حد گزارشی در خصوص چند موضوع باقی ماند.^۷ در این راستا ۴ مرحله می باید طی می شد:

۱. فهم مناسب نظام حقوقی، ۲. مطالعه نظامهای حقوقی بیگانه، ۳. مقایسه، ۴. نتیجه گیری و ارائه پیشنهاد. که دپای چنین مراحل را در پلان نیز می توان یافت. حقیقت آن است که مطالعه و تفکر تطبیقی، می تواند به باز تولید فکری در نظام حقوقی داخلی منتهی شود.

کشیدن دیوری نفوذناپذیر بین این دو نظام حقوقی همانقدر نادرست است که نادیده گرفتن قرنهای تفاوت در سنت و روی قضایی، این دو نظام و مسئله دیگر آن است که شایسته است در چنین مطالعات تطبیقی بیش از اصول مشترک به ویژگیها و مشخصه های هر نظام حقوقی پرداخت شود. زیرا این تفاوتهاست که می تواند برای فهم حقوق دیگر آموزنده و جالب توجه باشد.

بخش بزرگی از مطالعات تطبیقی صورت گرفته بین این دو نظام حقوقی در خصوص دیسکاوری (کشف دلیل) که ما به مقالاتی از این بخش دست یافتیم، نشان از لزوم حرکت نظام حقوق نوشته به سمت اتخاذ گسترده تر ابزارهای دیسکاوری (کشف دلیل) کامن لا یافتیم. ما قصد ایجاد هماهنگی بین نظام های حقوقی را نداریم بلکه هدف شناساندن دیسکاوری (کشف دلیل) و افشای اطلاعات و حقایق پرونده در خصوص امور موضوعی می باشد.

تفاوت نظام حقوقی کامن لا و حقوق نوشته، در مطالعات تطبیقی دادرسی مدنی بسیار مورد بحث بوده است. فراوانی منابع در این خصوص حکایت از تفاوت های این دو نظام دارد. این تفاوت حقوقی، به سایر تفاوت ها از جمله تفاوت های سیاسی اقتصادی اجتماعی و فرهنگی بر می گردد.

⁷ They would have required party to list all relevant documents in its possession, custody or power, they would have also provided for a litigants obtaining nonprivileged document, from parties and nonparties, unless such discovery would cause undue harm.